

שם המחקר : חינוך והכשרה של בוגרים עם פיגור שכלי ככוח עזר למקצועות הסיעוד
 רשות המחקר : מישא"ל – המרכז הישראלי האוניברסיטאי לנכויות – חינוך, העצמה ומחקר
 הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת חיפה.

שנה : 2009

מס' קטלוגי : 34

שמות החוקרים : פרופ' שונית רייטר

אדווה זילברשטיין-חכם

תקציר המחקר

תכנית זו מציגה את היתרונות וההישגים של מבוגרים עם לקויות קוגניטיביות אשר שולבו בתכנית הכשרה ככוח עזר למקצועות הסיעוד אשר התקיימה באוניברסיטת חיפה. מטרת התכנית הייתה לשלב בוגרים עם לקויות קוגניטיביות בלימודים גבוהים באקדמיה ובהמשך להכניס ליציאה לעבודה עצמאית בקהילה מתגמלת ומעניינת. התכנית ביקשה לקדם את משתתפיה בתחומים של יכולות אקדמיות, העצמה אישית, בגרות אישית, טיפוח רגישות בין אישית ומיומנויות כישורי חיים לצד פיתוח כישורי עבודה ככוח עזר טיפולי ויצירת אלטרנטיבה לעבודה עצמאית בקהילה מחוץ למפעלים המוגנים. ערך נוסף של התכנית התבטא בשינוי דימוי המשתתפים בתכנית בקרב המשפחות, המעסיקים והצוות המטפל.

בשנה הראשונה השתתפו בתכנית 18 סטודנטים עם ליקויים קוגניטיביים ברמה קלה עד בנונית, אשר חלקם הגיעו מהכיתה הבוגרת בבית ספר לחינוך מיוחד וחלקם ממערכי דיור בקריות ומהקהילה. בשנה השנייה של הפרויקט המשיכו רק הסטודנטים ממערכי הדיור ומהקהילה שגילו יכולת ועניין לפתח את כישוריהם וידיעותיהם בתחום הסיעוד.

המפגשים בתכנית כללו יום לימודים שבועי במשך שלושה סמסטרים אוניברסיטאיים. התכנים שהועברו בתכנית כללו תכנים בנושא מעגל החיים, צרכים ומאפיינים מיוחדים של אוכלוסיית גיל הזהב, מסגרות שונות לקשיש, תזונה ותרופות, תקשורת בין אישית עם הקשישים, המעסיקים וצוות העובדים ופיתוח זהות עצמית של אדם עובד. בנוסף נערכו סיורים במסגרות שונות לקשישים והשתתפות בהתנסות מעשית בעבודה בבית אבות בעיר. הערכת התקדמות התלמידים אשר נבדקה במחקר לפני ואחרי העברת הקורס כללה את השאלונים הבאים: שאלון ידע לגבי טיפול בקשישים – עובד על ידי מפעילי התכנית וכותביה. שאלון זיהוי רגשות (Hetzroni & Oren, 2002) כפי שתורגם על ידי בועז אורן (ארן, 2001). שאלון מוטיבציה לעבודה, עובד על פי מודל של הרצברג (Reiter et al., 1985). ניתוח תוכן של דיונים בקבוצות מיקוד לגבי עבודה עם קשישים, וחוויות הלמידה באוניברסיטה וראיון משותף עם הורים ואנשי צוות לגבי התרומה של התוכנית לצעיר/ה עם המוגבלות הקוגניטיבית. הממצאים הראו כי בעקבות התכנית למשתתפיה היה ידע רב יותר בנושא הקשישים ועבודת הסיעוד וניכרו שינויים לטובה בכישורי התקשורת הבין אישית. בבחינת המוטיבציה לעבודה נמצא כי התרחשה עלייה משמעותית במספר הבחירות של משתנים מוטיבציוניים, וציונים גבוהים יותר על המשתנים האלה מאשר על המשתנים ההיגייניים. נראה כי

לפרויקט הייתה השפעה רבה בהפנמה של הערך של עבודה כפעילות שמעוררת עניין, מאפשרת התפתחות וקידום אישי, ומאפשרת טיפוח תחושת יכולת כאשר העובד חש שהוא מגיע להישגים. בממצאי שאלון בחינת הפרוצופים לא נמצא שינוי מהותי בהישגי המשתתפים. בניתוח התכנים שעלו בקבוצות המיקוד שנערכו נמצא כי בנוסף לרכישת ידע בנושא הקשיש- מאפייניו הפיזיים והרגשיים ושירותים שונים הניתנים להם, המשתתפים התייחסו לחווית הלימודים כמספקת הנאה, ידע ועניין, ניכר כי ההשתתפות בתכנית פיתחה יכולת מתן הסבר הגיוני ומפורט, כישורי חיים (נסיעה בתחבורה ציבורית, שימוש בכסף ועוד), חיזקה את דימויים העצמי ואת זהותם כאנשים עובדים. מבחינת עמדות הסביבה התומכת של המשתתפים נמצאה הערכה רבה ושביעות רצון מהתהליך הלימודי והאישי של המשתתפים ורצון ותקווה להמשך קיום הקורסים ולהמשך שילוב מוצלח של ילדם באקדמיה.

ההשלכות יישומיות של המחקר

תכנית זו הניבה תרומה משמעותית לבוגרים בעלי פיגור שכלי, מבחינת כישורים אישיים, אקדמיים ומקצועיים. בתכנית השתתפו בוגרים אשר גרים במערך דיור מוגן בקהילה, ותלמידים בכיתת הבוגרים מבית ספר לחינוך מיוחד בחיפה. נראה היה כי לבוגרים אשר סיימו את בית הספר הייתה מוטיבציה גבוהה יותר, והבנה גבוהה יותר של חשיבות התכנית לעתידם.

שיתוף הפעולה עם בית הספר היה כרוך בקשיים טכניים, כגון בהגעה להתנסות מעשית מעבר לשעות הלימודים בבתי הספר. בשל כך, אנו ממליצות כי בתכניות עתידיות ישתתפו אנשים אשר סיימו את לימודים במסגרת חינוך חובה, והם נמצאים כיום בשלב של תעסוקה, ואילו תלמידי בית הספר ישולבו בתכניות של הכנה ליציאה לתעסוקה ושל הכוונה ללימודי המשך. אנו ממליצות שהתכניות ללימודי מבוגרים יהיו ארוכות יותר, כאשר השלב הבא לאחר הלימודים יהיה התנסות מעשית מלווה בסדנאות לעיבוד חוויות ותחושות. כמו כן, שיתוף פעולה מטעם המסגרת השולחת או ההורים חשוב ביותר להצלחת התכנית.

מעניין יהיה לבחון בהמשך את השתלבותם של אנשים בעלי פיגור שכלי במסגרות תעסוקתיות שונות, ולבחון את יכולת ההתמודדות העצמאית שלהם עם העבודה ויחסי האנוש הנדרשים בה.

אנו רואות בממצאי המחקר בסיס ליישומים רבים לתכניות המופעלות על ידי האגף לטיפול באדם המפגר, היחידה לתעסוקה, וכן מערכת החינוך המיוחד, במיוחד בהקשר של תוכניות מעבר מביה"ס לקהילה. גם המוסד לביטוח לאומי יוכל ללמוד לקחים מעשיים מהפעלתה של תכנית זאת.

המחקר יספק עדות מחקרית ליכולות האקדמיות של מבוגרים צעירים בעלי פיגור שכלי, וליכולתם להמשיך ולהתפתח מבחינה אישית ולתפוס את מקומם בקהילה. למעשה ניתן לראות זאת כבר בשטח, לאור העובדה שקורס הכנה לעבודה בבתי קפה ומסעדות מופעל זה שנתיים בהצלחה רבה באוניברסיטת חיפה, בשיתוף פעולה עם מערך הדיור של "נופריים", וחברת א.ד.ג.מ. הקורס הנ"ל לא לווה במחקר שיטתי, ולכן המסקנות הן התרשמותיות, אך מאד חד משמעיות. אי לכך, קורס זה עוגן במחקר שדה, שתיעד באופן שיטתי וברור את מה שאנו חוות היום. בכך אנו מקוות להשפיע גם על קובעי המדיניות כלפי אנשים עם פיגור שכלי, להעלות את רף

مؤسسة "شاليم"
لتطوير خدمات للشخص ذو
التخلف العقلي في السلطات المحلية

The Shalem Fund
for Development of Services for People with
Intellectual Disabilities in the Local Councils

פיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית
התפתחותית ברשויות המקומיות

הציפיות מהם, ולהשפיע על סדר עדיפויות בהקצאת משאבים. בנוסף, אנו מקוות לתרום לפיתוח יוזמות נוספות בתחום של לימודים אקדמיים לסטודנטים בעלי פיגור שכלי.